

УДК 355.01:316.658.4(470+571)«2022/2023»

Богдан АНДРУСИШИН
(м. Київ)

Контрпропагандистський супротив рашистській програмі «денацифікації» України: досвід по року активної війни

У доповіді розглядаються загальна мета та конкретні цілі російської інформаційної війни проти України, зокрема після початку повномасштабного вторгнення. З урахуванням досвіду року активної війни пропонуються шляхи контрпропагандистського супротиву рашистській пропаганді.

Ключові слова: гібридна війна, контрпропаганда, пропаганда, рашизм.

Війна ведеться на різних напрямках – збройному, дипломатичному, економічному, інформаційному тощо. Очевидним є те, що більшість воєн починаються саме з інформаційної агресії, пропаганди ворога.

Сучасна російсько-українська війна (2014-2023 рр.) є війною екзистенційною. Вона водночас служить для рашистської рфії методом витіснення українського етносу з території України. Мета росії – створити неможливу і нетерпиму для проживання населення ситуацію, викликати масове незадоволення населення через систематичні обстріли мирних міст і сіл, руйнування інфраструктури, викрадення і вбивства мирних жителів на окупованих та прифронтових територіях.

«Що глибше ми з вами занурюємося в історію, - пише Валерій Король, - то ясніше проступає усвідомлення того факту, що вся історія взаємин московії – росії і України є перманентною війною з метою знищення свободи і незалежності українців та перетворення їх на московитів, тобто на безсловесних і покірних рабів кремля». Агресивність рашистів ґрунтується на споконвічному російському імперіалізмі, а також стані населення, який за визначенням німецького філософа Фрідріха Ніцше (1887 р.) має назву «ресентимент», що означає «обурення», «злопам'ятність», «озлоблення». «Путінізм, - вважає автор, - це чума ХХІ століття, як гітлеризм і сталінізм були чумою ХХ століття» [6, с. 7].

Війну, що розпочалася 20 лютого 2014 року із вторгнення в Крим, почали називати «Великою визвольною війною», справедливо вважають історики Ігор Гирич та Євген Букет. Про безперервні війни з московією пише Світлана Чорна [11, с. 10].

Боець Тарас Григорович Шевченко – студент-історик у 2014 році Черкаського національного університету, а згодом учасник АТО, напередодні святкування 30-річчя Незалежності України на прохання написати своє бачення українського історичного шляху написав фактично пророчі слова: «Я історик і добре знаю, якщо наша держава не буде боротися, нас знищать. Я ненавиджу фразу «такого не може бути» від представників нації, яка за неповних сто років пережила геноцид, етноцид, масові репресії, дві світові війни та екологічну катастрофу. Єдина можлива гарантія, що цього не станеться знову – сильна держава Україна, яка стоятиме на смерть за кожен метр території та кожного громадянина» [7, с. 1, 7].

Коментуючи заяву очільника рф володимира путіна щодо «здобутків» у загарбницькій війні, радник голови Офісу Президента України Михайло Подоляк у Твіттер закликав забути раніше озвучені рф цілі війни, оскільки путін більше не приховує справжню мету – окупацію України. За словам, радника, росія веде загарбницьку війну геноцидного типу задля завоювання нових територій. « Маски скинуто. Забудьте про «провокації НАТО», «денацифікацію» та інші забуті «casus belli». Путін підтвердив те, що було очевидно всьому світу: росія веде війну геноцидного типу для завоювання нових територій, бо так заповів Петро I. Хтось ще хоче «врегулювання»? – написав радник голови Офісу [8].

Пройшло трохи більше часу, як рік з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України. Все більше і більше українці і світ дізнаються про її справжні цілі і кінцеву мету. Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук під час зустрічі з членами Палати Громад і Палати Лордів Великої Британії (м. Лондон, 27 березня 2023 р.) заявив, що на звільнених першими територіях Київщини й Чернігівщини «ми побачили справжні наслідки російської агресії..., на власні очі побачили, що таке «руській мір» і що він несе Україні. Єдина мета – це знищення всього українського. Вони нищать нас лише тому, що ми українці.»

Водночас він наголосив на тому, що «єдиним винним у цій справі та її наслідках є рф, є путін, є російський народ. І саме вони мають отримати «чек» за цю страшну війну [3].

Багато хто не міг повірити у те, що реально відбувалося на окупованих територіях. А йшла реальна реалізація програми «денацифікації» України, написаної і викладеної у соцмережах у статті «Що росія має зробити з Україною» рашистським політтехнологом Тимофієм Сергєйцевим і експрезидентом рф Дмитром Медведєвим [9]. Це детальний план знищення української нації. Політолог Тарас Березовець справедливо назвав опубліковані матеріали замовленням кремля. Головне у них – демілітаризація, денаціоналізація, а фактично деукраїнізація і деєвропеїзація України. Стаття послужила доказом того, що скоєні страшні воєнні злочини не є проявом дій окремих конкретних окупантів, а вчинені за прямою вказівкою російської пропагандистської машини.

Т. Сергєйцев закликає до «насильства і безчинств проти людей через їхнє національне походження», що є прямим порушенням Конвенції ООН від 9 грудня 1948 р. «Про попередження геноциду». Під «денацифікацією » сергєйцев розуміє «комплекс заходів стосовно до нацифікованої маси населення, яка технічно не може бути піддана прямому покаранню у якості воєнних злочинців; перевиховання маси населення пропонується способом люстрації» ідеологічними репресіями (придушеннями), цензурою не лише у політичній сфері, але обов'язково у сфері культури і освіти. Саме через культуру і освіту була підготовлена і здійснена глибока масова нацифікація населення», - пише він. У статті визначено термін денацифікації тривалістю у одне покоління, яке має народитися, вирости і досягнути зрілості в умовах денацифікації. «Укронацизм, – вважає автор, – несе в собі не меншу, а більшу загрозу світу і росії, ніж німецький нацизм гітлерівського розливу». Заперечується сама назва Україна. Денацифікація для них дорівнює деукраїнізації. Не обійшли увагою пропагандисти і свою «улюблену» тему про

дебандеризацію, щоб зняти ширму, «маскування для європейського проєкту нацистської України».

Є цілком очевидним, що в основу пропагандистської програми рашистів покладено печерну українофобію (україноненавистництво, антиукраїнізм) – боязнь та агресивне несприйняття існування України, її суверенітету та української нації, форму некультурної зверхності, ірраціональну і злісну ворожість до українців як народу, їхньої культури, мови та історії, традицій та менталітету, або до України як держави, ненависть до всього українського, вороже ставлення до українства та всіх виявів української національно-культурної самобутності.

Однією з форм українофобії є бандерофобія. Це філософський і політологічний термін, який, на думку В.В.Зеленіна, застосовується в українській політологічній школі для позначення ірраціонального сприйняття ознак національної самодостатності українського народу як агресії чи потенційної загрози [5].

Одним з найважливіших кроків денацифікації України на четвертому місці у програмі стоїть: «вилучення навчальних матеріалів і заборона освітніх програм всіх рівнів, які містять нацистські ідеологічні вказівки».

Вчитуючись у рашистську програму нищення України, її державності, економіки, освіти і культури, геноциду українців, можна вгледіти нашу післявоєнну на десятиліття, та й сучасну контрпрограму відбудови та розвитку країни. Необхідно розробити програму розвитку післявоєнної освіти в Україні, яка має ґрунтуватися на вибудованій національній доктрині. Перегляду у першу чергу потребують програми з історії, світової літератури, педагогіки, де ворогом людства №1 вважається гітлерівський нацизм. Сюди слід додати і рашизм, колективного путіна тощо. Треба створити принципово нову гуманітарну політику, економіку, культуру, та освіту на засадах україноцентризму.

Як впливає з рашистської програми, знищення української освіти є пріоритетним завданням на 30 років, отже, розвиток національної освіти виступає стратегічним напрямом гуманітарної політики держави.

Починати треба з ефективної контрпропаганди, яка виступає як складова частина пропагандистської діяльності, протидія ворожій пропаганді на нейтральній і ворожій території та повинна бути удвічі якіснішою за пропаганду ворога.

Найбільш ефективними складовими інформаційної війни є пропаганда, дезінформація і кібератаки. «Контрпропаганда, – за словами Ж. Денисюк, – це інформаційний вплив, спрямований на зниження значення цінностей, пропагованих з позицій ідеологій, далеких від панівних. У кінцевому підсумку і пропаганда і контрпропаганда спрямовані на формування у масовій аудиторії певного стилю мислення і подальшої поведінки» [4].

Дослідник контрпропаганди у ЗМІ А. Михайличенко (КНУ імені Тараса Шевченка) ще у 2017 р. писав, що рівень контрпропагандистської роботи в Україні невисокий, що «наша держава робить тільки перші кроки у відповідь на численні та регулярні пропагандистські заходи російського агресора». Дослідник поділяє контрпропаганду на наступальну і захисну. До наступальної він відносить: трансляцію негативу; проєкцію негативного образу; негативну інтерпретацію; інсинуацію, як один з найефективніших методів психологічного впливу на

суспільство з метою показати дії ворога як загрозу для життя, безпеки, благополуччя людей; розповсюдження чуток; систематичне маніпулювання тощо.

Головним завданням захисної контрпропаганди є протидія підривній пропаганді ворога. Основними рисами захисної контрпропаганди виступають: пряме спростовування; нехтування; відволікання уваги; превентивна пропаганда; використання контрчуток; використання евфемізмів як методу приклеювання штампів і навпаки тощо.

Наведемо окремі приклади пропаганди як системи, які опублікували науковці Т. Андрущенко та В. Зеленін.

«Апеляція до більшості: «Всі сьогодні підтримують спецоперацію «на Україні», «нацистів та бандерівців треба знищити», це загальноприйнята думка всіх росіян, а отже, це, безумовно, правильно, усі ж не можуть помилятися».

«Апеляція до традиції: «Так споконвіку робили наші радянські предки, отже, робити так - правильно», «Повернемо велич СРСР», «Діди воювали! Можемо повторити!!!».

«Апеляція до незнання», коли відсутність доказів чомусь вважається доказом зворотнього: «Доведіть мені, що це стріляють російські війська. Не можете? Значить, це ЗСУ».

«Уявний логічний зв'язок: «Якщо Маша кинула Петю, отже, він їй зраджував. Відтак, він піде до Свети, якій також зраджуватиме. Це ж очевидно!», «Ми напали на Україну, тому що вона хотіла напасти на нас. Якщо б ми не нанесли превентивний удар, НАТО б саме напало. Ми випередили їх всього на кілька годин. Це б точно сталося!».

«Хибне коло, або «те ж саме за допомогою того ж самого» (лат. *idem per idem*): «Бог існує, адже він створив Землю. Ти живеш на Землі, не можеш же заперечувати, що вона існує, а отже, Бог є, адже він її створив», «Українці не спроможні створити нормальну державу, тому що в них ніколи не було державності. Україну вигадав Володимир Ленін» [2, с. 23-24].

Ми навели лише окремі судження-твердження, які застосовуються рашистами як зброя у інформаційно-пропагандистській війні проти України. У зв'язку з цим, представники соціально-гуманітарної сфери, викладачі та студенти університетів повинні вести активну інформаційну боротьбу проти дезінформаторів агресора у соціальних мережах, а також здійснювати психологічну і просвітницьку діяльність, проводити різні заходи в студентському середовищі з правового виховання, поваги до міжнародного та вітчизняного права, прищеплення громадянам України віри у верховенство закону, який є єдиною гарантією свободи [1].

30 червня 2021 року Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Державну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання та громадського сприяння безпеці та обороні України на період до 2025 року. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Усвідомлюючи, що війна може бути тривалою, (політику путіна підтримує 80-85 % населення рф, а «спецоперацію» проти України за даними «Радіо свобода» на 11 червня 2022 р. серед тих, кому за 60 років – 68% «за» і лише 17% «проти», 18-29

– річні, відповідно, 42% за війну і 39% проти агресії). а загроза з боку рашистської росії ще довшою, контрпропагандистська робота державних органів і, в першу чергу, освітніх закладів (насамперед університетів) має бути розрахована на перспективу. А це передбачає підготовку патріотично налаштованих високоінтелектуальних творчих фахівців для всіх сфер життєдіяльності країни.

Російська пропаганда спекулює на емоціях. Скажімо, мусуються вигадки про «Хатинь» в Одесі, т.зв. алею ангелів у Донецьку, де поховані діти, поет-пісняр олександр розенбаум написав пісню про загиблих дітей Донбау тощо. Але...

Після Бучі, Ірпеня, Бородянки, Маріуполя, Кременчука, Ізюму та ін. в Україні аргументів набагато більше. «Колоти росіян усілякою мерзотою, - пише викладач одеського університету Анатолій Щербак, - ось основне завдання нашої контрпропаганди» [12]. Він пропонує розвінчувати обстріли «високоточною» зброєю наших міст і сіл, ніби-то нашою ППО; створити проєкт під умовною назвою «Жахиття війни», канали в Telegram та You Tube, розміщувати в них відеоматеріали про найбільш резонансні злочини російських військових (розстріл полоненого солдата снайпера Олександра Мацієвського з Ніжина, якому посмертно присвоєно звання Героя України, та інші факти) російською та англійською мовами.

Корисними будуть і карикатури про «героїв» раші.

Треба вимивати просякнуті шовінізмом мізки росіян і «рашоподібних» колаборантів. Бо добре організована контрпропаганда – велика зброя, яка здатна наблизити нашу перемогу. Цій справі може прислужитися і законотворча робота українського парламенту. Зокрема, народні депутати прийняли зміни до статті 73 Кодексу законів про працю й встановили 28 липня святковий День Української Державності. За словами Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука, це рішення «сприятиме утвердженню спадкоємності понад тисячолітньої історії українського державотворення. Воно стане чинником опору ворожим наративам росії про Україну як «фейкову державу... Ми повинні відвойовувати кожний сантиметр своєї історії, розчищати наше історичне коріння. Адже ми – самодостатня нація», - наголосив він [10].

Отже, правдива історія – це щит та ефективний засіб від ворожої пропаганди, найкраща контрпропаганда.

Список використаних джерел та літератури

1. Андрущенко В. П. Відповідь на виклик часу. Голос України. 2022. 30 грудня.
2. Андрущенко Т.В., Зеленін В.В. Психологія політичної пропаганди: Методичні рекомендації для практичної роботи студентів - 2-ге видання, виправлене та доповнене. Київ: Видавництво «Гнозис», 2022. 100 с.
3. Голос України. 2023. 29 березня.
4. Денисюк Ж.З. Пропаганда та контрпропаганда в контексті стратегій державної інформаційної політики. Вчені записки ТНУ імені В.В. Вернадського. Серія: Державне управління. С.48. WWW. pubadm. - 02.08.2021.
5. Зеленін В.В. По той бік правди: нейролінгвістичне програмування як зброя інформаційно-пропагандистської війни. Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2014. 384 с. С.195-196.
6. Король В. Ресентимент: чому неможливі домовленості з путінцями. Голос України. 2023. 15 березня. С. 7.

7. Лісова Л. Боєць Тарас Шевченко: «Весь наш біль, кров, піт колись стануть сторінками історії...» Голос України. 2023. 9 березня.
8. Путін назвав реальні цілі війни в Україні. Офіс Президента. ASPI news. 2022. 22 листопада.
9. РІА «Новости». 5.04.2022.
10. Сміян Н. Законотворчість в умовах воєнного стану. Голос України. 2023. 23 лютого.
11. Чорна С. 30 війн із залятим сусідом. Голос України. 2023. 15 березня.
12. Щербак А. Концепція контпропаганди. ZNUa: 06.07.2022.

УДК 355.257.7:341.3(477)«2022/2023»

**Олександр ПОТИЛЬЧАК,
Микола ВИГОВСЬКИЙ**
(м. Київ)

Система військового полону в Україні (2022-2023 роки): нормативно-правове забезпечення

На основі ратифікованих Україною документів міжнародного гуманітарного права з питань військовополонених та відповідного національного законодавства проаналізовано процес інституційного становлення та нормативно-правового забезпечення на початку повномасштабного збройного вторгнення РФ створення та діяльності органів та установ системи військового полону.

Наголошується, що створена в Україні у березні-квітні 2022 р. система органів та установ військового полону повністю відповідає «духу та букві» міжнародного гуманітарного права. За чинним українським законодавством сфера військового полону хоча й віднесена до компетенції органів юстиції проте відділена від її пенітенціарної складової. Це кардинально відрізняє сучасну українську систему роботи з військовополоненими від радянського військового полону періоду Другої світової війни та повоєнного часу.

Ключові слова: військовополонені, дільниці утримання, Женевська конвенція 1949 року, Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими, табори, Національне інформаційне бюро, нормативно-правове забезпечення.

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року тисячі військовослужбовців обох сторін опинилися в полоні. Відкрита збройна агресія актуалізувала проблему військовополонених, змінивши її акценти з площини формальних міжнародно-правових зобов'язань сторін в область конкретної державної політики.

Держава Україна, як правонаступниця Української РСР, визнала ратифікацію та приєдналася до Женевської конвенції (1949) «Про поводження з військовополоненими» [27, ст. 114] та її Додаткових Протоколів (1977) [14]. Понад це, спеціальним законом від 8 лютого 2006 р. Верховною радою України були зняті